

FEODOR SOLOGUB DEMONUL MESCHIN

Traducere din limba rusă
de Nicolae D. Gane

Feodor Sologub (1863–1927) este pseudonimul scriitorului rus Feodor Kuzmici Teternikov. După studii la Institutul Pedagogic din Sankt-Petersburg, a predat matematica în diferite școli. La 29 de ani a debutat cu un volum de povestiri și versuri și cu un roman, *Vise apăsătoare*. Succesul a venit odată cu cel de-al doilea roman, *Demonul meschin*, publicat în volum în 1908. Carte ce pune în scenă o lume malefică în care un mărunt profesor de provincie, chinuit de mania persecuției, ajunge să comită o crimă, *Demonul meschin* a devenit un clasic al romanului rus. Sologub a tradus din opera mai multor romancieri și poeti de limbă franceză: Honoré de Balzac, Paul Verlaine, Frédéric Mistral sau de limbă germană: Heinrich von Kleist.

I

Slujba liturghiei duminicale se încheiase. Enoriașii se împrăștiau pe la casele lor. Unii mai stăteau de vorbă zăbovind sub teii și arțarii bâtrâni din curtea bisericii împrejmuite cu zid alb de piatră. Toți erau îmbrăcați de sărbătoare și schimbau între ei priviri blânde, prietenioase. Părea că în orașul acesta oamenii trăiesc în pace și bună înțelegere. Ba și cu oarecare har de veselie. Dar toate astea nu erau decât o simplă părere.

Profesorul de liceu Peredonov, în mijlocul unui grup de amici, privindu-și din când în când interlocutorii cu obișnuită căutătură piezișă a ochilor săi mici și buhăți dindărătul ochelarilor în ramă de aur, stăruia cu o convingere sumbră:

– E limpede ca ziua. Dacă însăși prințesa Volcean-skaia i-a făgăduit Varei să pună o vorbă. E absolut sigur, ce mai! Să te ia de nevastă, zice, și-i scot imediat numirea într-un post de inspector.

– Cum poti tu să te însori cu Varvara Dmitrievna, interveni jovialul Falastov, dacă ți-e soră!¹ A ieșit

¹ În limba rusă termenii „frate” și „soră” servesc și la indicarea legăturii de rudenie între veri.

cumva o lege nouă care îngăduie căsătoria între frați și surori?

Ceilalți izbucniră în hohote de râs. Fața lui Peredonov, rumenă și de obicei placid-somnolentă, se contractă într-o schimă de ciudă.

– Mi-e vară de gradul doi... mărâi el, uitându-se într-o parte.

– Și promisiunea asta, prințesa ți-a făcut-o ție personal? întrebă Rutilov – înalt, palid la chip și îmbrăcat cu vădită pretenție de eleganță.

– Nu mie, ci Varei, răspunse Peredonov.

– Atâtă tot? Iar tu gata, ai și crezut, se arăta surprins Rutilov, adăugând cu repeziciune: Afirmațiile de astea gratuite se pot face ușor. De ce nu te-ai dus chiar tu la prințesă?

– Dar înțelege, omule, că am fost. M-am dus împreună cu Varea, dar n-am mai apucat-o acasă; am întârziat numai cinci minute; plecase la țară și se întoarce abia peste trei săptămâni; mi-a fost imposibil să-o aştept atâtă, trebuia neapărat să fiu prezent aici, încep examenele.

– Nu știu cum, dar mie toată povestea asta mi se pare cam ciudată, rânji Rutilov, dezvelindu-și dintii cariați.

Peredonov căzu pe gânduri. Interlocutorii lui își văzură de drum. Rămăsese numai cu Rutilov.

– Firește, eu pot să iau pe oricare aș vrea, că doar nu e singură Varvara pe lumea asta.

– Păi, sigur, Ardalion Borisică. După dumneata ar merge oricare, confirmă Rutilov.

Ieșind din curtea bisericii porniră agale prin piața nepavată și prăfoasă. Peredonov își frământa creierul.

– Dar ce ne facem cu prințesa? Se înfurie foc, dacă o las pe Varvara.

– Ce-ți pasă ție de prințesă? Doar nu te legi cu ea să botezi pisoi. Să-ți dea mai întâi postul. Pirostriile în cap poți să ți le pui oricând. Dar ca s-o faci numai aşa, pe niște vorbe goale, fără să ai ceva sigur în mâna, scris colea negru pe alb, cum vine asta?

– Cam aşa este... conveni Peredonov îngândurat.

– Chiar aşa să-i și spui Varvarei, îl povătuí Rutilov. Să văd,adică, mai întâi numirea, că pe vorbe goale nu prea pun eu temei. Iar după ce capeți numirea, cunună-te cu cine vrei. Mai bine ai lua pe una dintre surorile mele – sunt trei, alege pe care ți-o plăcea. Domnișoare cu școală, deștepte, ți-o spun fără laudă. Păi ce, se poate compara Varvara cu ele? Nu le ajunge nici până la tălpi.

– Ei, chiar aşa... mormăi Peredonov.

– Ascultă ce-ți spun eu. Știi ce reprezintă Varvara ta? Poftim, miroase asta.

Rutilov se aplecă, rupse o tulpină păroasă de măselariță, o strivi în pumn cu frunze, cu flori galbene prăfuite cu tot și după ce frecă masa aceasta între degete o întinse sub nasul interlocutorului său. Miroslul greu, neplăcut îl făcu pe Peredonov să strâmbă din nas.

– S-o strivesti și să-o arunci, atât prețuiește Varvara ta. Deosebirea între oricare dintre surorile mele și Varvara e ca deosebirea dintre canar și pupăză. Fete agere la minte, pline de viață, pe oricare ai lua-o nu te

lașă să moțai. Și tinere, domnule, cea mai mare e de trei ori mai Tânără decât Varvara ta.

Toate astea Rutilov le spunea, în maniera lui obișnuită, cu vorbirea-i sprintenă, grăbită, cu glasul voios și fața zâmbitoare, în contrast total cu înfățișarea-i slăbănoagă; deșirat, îngust în umeri și în piept, părea firav și neputincios, iar părul lui spălăcit și rar, tuns scurt, mijea trist și jalnic de sub borurile unei pălării la modă, nou-nouțe.

– Ei, chiar de trei ori, obiectă moale Peredonov, ștergându-și ochelarii cu ramă de aur.

– Păi, dacă aşa este, ce mai! dădu din umeri Rutilov. Ia seama, să nu pierzi trenul cât mai sunt eu te-făr; altminteri – ambițioase cum sunt – chiar dacă te hotărăști mai pe urmă, va fi prea târziu. Știu însă că oricare din ele te-ar lua cu deosebită plăcere.

– Într-adevăr, aici toate fetele se îndrăgostesc de mine, se împăună Peredonov cu o lăudăroșenie sumbră.

– Ei vezi? Așadar, prinde momentul, stăruia Rutilov.

– Mai cu seamă, n-aș vrea să fie uscățivă, își spuse Peredonov păsul cu un glas tângitor. Mi-ar trebui una grăsuță.

– În privința asta, nici o grija, se înflăcără Rutilov. Încă de pe acum arată destul de durdulii, iar dacă nu s-au rotunjit complet, mai au încă timp. Cum se mărită, le și vezi că încep să se îngraše, ca sora lor dolo-fană mai mare, Larisa, o cunoști doar, s-a făcut ca un cozonac.

– M-aș căsători eu, dar mă tem că Varea face un scandal teribil.

– Dacă ți-e frică de scandal, te învăț eu cum să procedezi, îl încurajă Rutilov, zâmbind cu un aer complice. Cunună-te chiar azi, sau, hai să zicem, mâine. Apoi te prezintă acasă cu Tânără ta nevastă și gata. Nu zău, vrei să-ți aranjez treaba asta chiar mâine-seară? Pe care o vrei?

Peredonov izbucni pe neașteptate într-un hohot de râs sacadat.

– Ei, ce zici, merge? Batem palma? întrebă Rutilov.

Tot atât de brusc Peredonov încetă să râdă și zise posomorât, aproape în șoaptă:

– Mă denunță, mizerabila.

– Nu denunță, n-are ce să denunțe, îl convingea Rutilov.

– Sau mă otrăvește, șopti cu teamă Peredonov.

– Eu zic să lași totul în seama mea, stăruia Rutilov. Ai să vezi ce bine potrivesc și aranjez eu lucrurile...

– Fără dotă nu mă însor, strigă mânișos Peredonov.

Rutilov nu se arăta surprins de acest nou salt în creierul morocănosului său interlocutor și reluă cu aceeași înflăcărare:

– Nostim mai ești, dar ce crezi că ele n-au zestre? Ei, ne-am înțeles, nu-i aşa? Acum, eu mă reped acasă ca să aranjez totul acolo. Dar ia seama, să nu sufli nici un cuvânt nimănui, auzi, nimănui!

Scutură mâna lui Peredonov și se depărta grăbit. Rămas pe loc, acesta se uita tăcut după el cum aleargă. Gândurile îi alunecară la surorile lui Rutilov.

După câte își aducea aminte, erau niște domnișoare vesele, glumete și zeflemitoare. Un gând indecent îi stoarse pe buze o strâmbătură de surâs pofticos, care apără pentru o clipă și se topî fără urmă. O neliniște vagă i se furișă în suflet.

„Dar cum rămâne cu prințesa?“ își zise el în gând.
 „La alea, acolo, zestre de zece parale și protecție – tufă; iar aici, cu Varvara – mă face inspector, mai târziu ajung poate și director.“

Privi iar în urma lui Rutilov, zorit să ajungă cât mai repede acasă, și se gândi cu o bucurie răutăcioasă: „Las' să mai alerge“.

Reflectia aceasta îi provoca o placere fadă, năclăită. Dar stănd aşa de unul singur începu să se plătisească. Își trase pălăria pe frunte, încruntă sprâncenele spălăcice și porni grăbit acasă pe străzile nepavate, pustii, năpădite de ierburi și floricele albe călcate în noroi.

Cineva îl strigă încetisor cu vorbe pripite:

– Ardalion Borisici, nu treci pe la noi?

Peredonov ridică privirea posomorâtă și se uită mânos peste grilaj. În livadă, la portiță, stătea Natalia Afanasievna Verșina, o femeie mică, slăbuță, cu față smolită, toată în negru, cu ochii și sprâncenele negre. Ținea în gură o țigară aprinsă vârâtă într-un țigaret brun de cireș, surâzând ușor, cu aerul femeii care știe ea ce știe, lucruri care nu se rostesc, dar numai gândul la ele te face să zâmbești. Nu atât prin cuvinte, cât prin gesturi discrete, îl pofti pe Peredonov să intre în livada ei: deschise portiță, îi făcu loc să treacă, zâmbi

îmbietoare, dar și foarte hotărâtă, arătând cu mâna – poftim,adică, ce mai stai?

Și Peredonov intră, supunându-se gesturilor ei mute ca de vrajă. După ce înaintă câțiva pași pe cărăruia de nisip, cu privirea ațintită în pământ, se împiedică de niște vreascuri; se opri și se uită la ceas.

– E ora micului dejun, mormăi el.

Ceasul acesta îl avea de foarte mulți ani; dar și acum, ca de fiecare dată în prezența altor persoane, ochii îi zăboviră cu placere asupra capacelor lui mari și rotunde de aur. Era ora douăsprezece fără douăzeci de minute. Socoti că nu e nici un zor și că ar putea să mai întârzie un timp și aici. Porni iarăși, urmând-o pe Verșina pe cărările plantate de ambele părți cu tufe de coacăză albă și neagră, de agriș, de zmeură, despuiate de rod.

Livada se înveșmântase în galben predominant, înviorat doar de nuanțele policrome ale fructelor și florilor târzii. Era plină de pomi roditori, de copaci obișnuiți și arbuști, de felurite tufe: meri scunzi rămuroși, peri cu frunza ovală, tei, vișini cu frunzișul neted-lucios, pruni, caprifoi. Tufelete de boabie roșii. De-a lungul gardului, mușcata siberiană se gătise în mantia ei de floricele roz-albe cu vinișoare purpurii. Armurariul își strecuă printre tufe capitele țepoase, sângerii. La capătul livezii, pe o latură a terenului, se afla locuința: o căsuță din bârne, mică, cenușie, cu un singur apartament, a cărui sufragerie încăpătoare dădea direct în livadă. Părea cochetă și îmbietoare. Mai în fund se vedea o

parte din grădină. Acolo se legănau măciulii uscate de mac, scufite alb-gălbui de romanită, turtișoare galbene de floarea-soarelui, aplecate supus înainte de a se veșteji, iar printre plantele medicinale își înălțau umbreluțele, albe – la fumărită, pal-vișinii – la ciocul-berzei, și înfloreau alb-gălbui piciorul-cocoșului și scundul alior.

- Vii de la liturghie? întrebă Verșina.
- De la liturghie, confirmă posac Peredonov.
- Și Marta s-a întors chiar acum. Văd că se duce mereu la biserică noastră. Am început s-o și tachinez: de dragul cui, zic, te duci tu la biserică noastră? Roșește, tace. Să trecem în foișor, mai sporovăim puțin acolo, propuse ea pe același ton de turuială precipitată, fără nici o oprire.

În mijlocul livezii, la umbra unor copaci rămu-roși, mijea un foișor vechi, cu geamlâc cenușiu – trei trepte suiș, o podea năpădită de mușchi, o bordură joasă de scânduri, șase stâlpi de lemn rotund modelat la strung și un acoperiș minuscul hexagonal.

Marta sedea în foișor, îmbrăcată aşa cum se gătise pentru biserică. Purta o rochie de culoare deschisă, cu fundițe, care însă nu-i stătea bine deloc. Mânecutele scurte lăsau să i se vadă coatele colțuroase și roșii, mâinile mari, puternice. Altminteri, era destul de drăguță. Pistruii de pe față n-o dezavantajau. Trecea de altfel drept o fată drăguță, mai ales printre polonezii ei, destul de numeroși în localitate. Acum își făcuse de lucru cu chiseaua de fumat, încărcând cu tutun tubuletele de țigări pentru Verșina. Ardea de

nerăbdare ca Peredonov să o vadă astfel gătită și să se umple de admirație. Dorința aceasta se reflecta vizibil pe față ei naivă într-o expresie de amabilitate preventoare. De altfel, o asemenea dorință nu părea de loc să fi izvorât din faptul că ar fi fost îndrăgostită de Peredonov. Dar Verșina ținea s-o căptuiască cumva, dată fiind situația ei ingrată, de fată la vîrstă măritișului, într-o familie împovărată cu o droaie de copii mai mici. Și Marta voia să-i facă pe plac protectoarei sale, care după moartea soțului, mult prea înaintat în vîrstă, le-a oferit fetei și fratelui ei licean ospitalitatea casei sale, în care amândoi se aflau găzduiți de câteva luni încoace.

Verșina și însoțitorul ei intrară în foișor. Peredonov o salută ursuz pe Marta și se aşeză, alegându-și locul în aşa fel încât spatele să-i fie ferit de suflul vântului la adăpostul unuia dintre stâlpi și totodată să nu-l tragă curentul la urechi. Observă pantofii Martei, galbeni cu pompoane roz, și se gândi că este atras într-o cursă matrimonială. Gândul acesta îi răsărea mereu în minte ori de câte ori se pomenea în compația unor domnișoare care se arătau amabile față de el. Nu vedea la Marta decât defecte: o groază de pistriui, mâinile mari cu pielea aspră. Știa că tatăl ei, sleahitic de origine, ținea în arendă un sătuc la vreo șase kilometri de oraș. Venituri reduse, copii mulți. Marta absolvise gimnaziul, băiatul cel mare învăța la liceu, ceilalți copii erau încă mici de tot.

– Îmi dai voie să-ți ofer un pahar de bere? propuse Verșina în rostirea ei sacadat-pripită ca o răpăială surdă.

Pe masă se aflau două sticle de bere, mai multe pahare, o cutie de tinichea cu zahăr, o linguriță de alpacă cu urme de bere pe ea.

– Merge, acceptă sec Peredonov.

Verșina o privi pe Marta. Aceasta umplu un pahar și îl puse în fața lui Peredonov. Pe chipul ei plutea un zâmbet vag, despre care nu se putea ști dacă exprimă teamă sau bucurie. Cu vorba ei repezită, Verșina sugeră:

– Pune-ți zahăr în bere.

Marta împinsé cutia cu zahăr mai aproape, dar Peredonov refuză înciudat.

– Nu-mi place. E grețoasă cu zahăr.

– Dar de ce? Capătă un gust mai placut, prefiră Verșina mărunt și monoton.

– Foarte placut, întări Marta.

– Grețoasă, repetă Peredonov și se uită mâños la zahăr.

– Cum dorești, aruncă Verșina și pe același ton, fără pauză sau introducere, trecu la alt subiect. Cerep-nin ăsta nu-mi dă pace deloc, zise ea izbucnind în râs.

Marta socotii nimerit să râdă și ea. Peredonov rămasese impasibil: nu-l interesau treburile altora, nu-l interesau oamenii în general și dacă se gândeau uneori la careva dintre ei o făcea numai și numai în raport cu avantajele și plăcerile lui personale. Verșina zâmbi încântată de sine și adaugă:

– Speră să mă mărit cu el.

– E foarte obraznic, zise Marta, și nu pentru că ea credea aşa, ci din dorința de a-i cânta în strună Verșinei.

– Aseară a încercat să ne spioneze, povestea Verșina. A pătruns în livadă în timp ce noi eram la cină. Sub fereastră avem o cădă pentru apă de ploaie, era plină și acoperită cu o scândură. S-a urcat pe cădă și ne observa prin fereastră. Pe masă aveam lampa aprinsă. El ne vedea, noi pe el, nu. Deodată s-a auzit un zgomot. Ne-am speriat la început, apoi am ieșit afară. Se prăbușise în cădă, dar a apucat să iasă înainte de a fi ajuns noi acolo. A fugit ud leoarcă: lăsase dâre de apă pe cărare. De altfel l-am recunoscut și aşa, zărindu-l numai din spate.

Marta râdea cu glas subțirel înfiorat, cum râd copiii cuminți. Verșina debită toată povestea aceasta în felul ei, prefirând cuvintele într-o răpăială surdă, uniformă, ca s-o curme apoi brusc și să rămână tacută cu un surâs pieziș în colțul gurii, ce-i dezvelea dinții înnegriți de fumat și-i încrêtea fața tăbăcitară. Peredonov se gândi un timp și deodată explodă într-un hohot de râs surprinzător. Era felul lui de a reacționa întotdeauna cu întârziere la tot ce i se părea caraghios. Percepțiile și reflexele lui erau lente și obtuze.

Verșina fuma țigară după țigară. Fără fum de țigară sub nas, viața i-ar fi fost imposibilă.

– Curând vom fi vecini, anunță Peredonov.